

125 aastat kooli Prangli saarel

PRIIT KUUSK

Tallinnast meritsi Soome poole asuvad suures lahes Eesti kolm suuremat põhjapoolsemat saart: läänest ida suunas Naissaar, Aegna ja Prangli. Viimasel on veel oma *satteliidid*, väike majakaga Keri saar ning suurem Aksi, kuhu Prangli rahvas suviti viib elama oma lamabad. Enne sõda moodustasid kolm viimast ühe valla, sõja järel aga kujunesid neist olulised strateegilised punktid Nõukogude impeeriumi loodepiiril. Nüüd on Prangli saared taas ühiselt Viimsi valla all, sõbralikuks naabriks (küll üle Aegna) ka Naissaar. Ehtsaimalt on naabrid *kõrvuti* Viimsi vallavalitsuse majas: Prangli saarte vanem, sealt pärit **Lembit Tammsaar** ja Naissaare vanem **Riho Peets** istuvad lausa ühe laua taga.

Pranglile (ehk saarerahva sõnutsi Pranglisse) pääseb praegu teatud päevadel ja aegadel *postipaadiga* ikka veel ainult Leppneeme sadama kaudu. Estonia Teatri juurest on linna piirini Meriväljal 11 kilomeetrit, sealt Leppneeme veel 8. Ja siis veel merd mööda traalipaadiga umbes 16 kilomeetrit, sest praegu ainus, Kelnase sadam asub saare kirdepoolses otsas, vastu avamerd.

Vene okupatsioonivõimu tegevusel ja tahtel hävis elu kõigil Soome lahe saartel peale Prangli, mille järjepidevuse tähisena nüüd ka Prangli kool oma 125. aastapäeva tähistab, kirjutab oma kroonikas Prangli kooli kauaaegne õpetaja ja eelviimane direktor **Helju Pärnamaa**. On see folkloor või tema enda luuletus – jäi Helju Pärnamaalt Viimsi valla lehes kooli juubeli puhul avaldatu kohta küsimata:

Pole kaugel siit meri,
kus kajakakisa.
Selles koolis käis ema,
siin õppis mu isa.
On vennad ja õed
neis klassides käinud.
Küll aegu on olnud
ja aegu on läinud.

Prangli saarele asutati vallakool 1869. aasta sügisel, niisiis vahetult pärast esimest üldlaulupidu. Loa kooli asutamiseks andnud Jõelähtme mõisnik, kooli tegelikuks organiseerijaks oli Jõelähtme edumeelne kirikuõpetaja Paul Lopenowe, kes kooli hiljem mitmel puhul ka *katsumas* käis. Esimene ja kauaaegne koolmeister oli oma saare mees Johannes Preiholm, kes pidas ametit kuni 1890. aastani. Siis, kuni 1898. aastani, oli koolmeistriks Jaan Krönström (Mäe Jaan). Sest kool asuski algul talutaredes, Uustalul (praeguse rahvamaja kõrval sadama poole) ja Mäel. Praegune koolimaja ehitati 1900. aastal ja on peaaegu ümberehitusteta täitnud oma ülesannet tänaseni, mil seal asub Prangli põhikool oma üheksa klassiga. Mis sest, et igal aastal igas klassis õpilasi olla ei pruugigi. Selle eest, et kool oma saare lastele 1989. aastal kõik üheksa klassi sai, seisis hea kooli tollane direktor Helju Pärnamaa (direktoriametis 1986–1992).

Prangli praegunegi koolimaja, üles võetud sajandi algul.

Koolipere oma maja ees.

1952. aastast kuni 1986. aastani juhtis kooli Heino Kahro, kes praegu elab saarel pensionärina ja on agaralt tegev sealse sidejaoskonnas. Alatasas võib teda näha koos saarel ja mandril elavate paljude lapselastega, neid vastu võtmas või saatmas, nende õppimisi ja esinemisi jälgimas.

Vahepealsed ajad, kui Prangli oli miljonär-kalurikolhoosi üks osakondi, olid ehk ka koolile majanduslikumalt mõnevõrra kergemad. Sest *miljonärkolhoosi* aegu olnud Vene piirivalve mitmekordsest kontrollist hoolimata *kultuuriliikumised* saarel väga elavad. Nüüd on see kõik vaid kaunis mälestus, mida võib kuulda praegustelt vanematelt elanikelt. Peamiselt tööpuuduse tõttu on saarelt aina lahkunud noort rahvast: sellele lisaks, et suurima laastamistö tegi viimane maailmasõda. Enne sõda olnud saarel

sada suitsu (talu) 500 elanikuga, praegu on asukaid ligikaudu 140. Ka koolis on praegu vaid 22 õpilast. 1896. aastal olnud neid aga 28, 10 poissi ja 18 tütarlast, kevadel saanud koolist lahti neli... Praegune Prangli põhikool on Viimsi valla munitsipaalomand ning tegutseb valla toetusel. Tänu sellele sai teoks ka kooli 125. aastapäeva tähistamine jaanipäeva eel.

1992. aasta suvelõpul toimus saare haridus- ja kultuurielus taas uus *pööre* – tühjaks olid jäänud nii kooli direktori kui rahvamaja juhataja koht. Kooli direktoriks tuli Viljandimaalt Kirivere põhikooli juhatanud **Kalev Põldsaar**, rahvamaja juhatajaks ja kooli muusikaõpetajaks muusikaajakirjanik **Priit Kuusk**. Siis töötas ta ka Eesti Heliolojate Liidu muusikainfokeskuses konsultandina. Mõneti said just neile osaks raskeimad ajad, *üle-*

minekuaastad. Nii väikeses, suhteliselt suletud ühiskonnas, nagu seda on saar oma rahvaga, on kõik probleemid ju mitmekordselt võimendatud: saare majanduselu, olme, side mandriga heitlevad pidevalt allesjäämise nimel. Isegi kui üldine heaolu Eesti Vabariigis oleks juba märgatavalt tõusnud, jõuaks see saarele ikkagi alles mõne aja pärast, järellainetusena.

Kooli juubelpäev oli aga kõigest hoolimata rõõmuküllane, samas ka ilusaima ilma soositud – saarerahva enamik tegemisi, kogu elugi on ju ilma tujukusest palju sõltuvam kui mandrielanikel. Suurema osa ürituste hingedeks oli kooli nooruslik direktor Kalev Põldsaar ise: kohutiku ja innustajana (ning üldse spordi-, muusika- ja naljalembese inimesena) *veerand-, pool- ja pärrissportlikel* üritustel, millele järgnesid lõunasöök rohkem rahvast

mahtavas rahvamajas, siis aktus, kontsert, näitemäng ning lõpuks tants. Endisi õpilasi oli paari paadiga saarele tulnud 70 ringis, neid registreerisid *läikima löödud* koolimajas õpetajad **Anne Põldsaar** ja Helju Pärnamaa. Enne olid kooli ilusama väljanägemise eest hoolt kandnud saare tuntuim meistermees vilistlane **Väino Leppmets** ning äsja lõpetanud **Mihkel Vili-puu**. Pärast võistlusi, millest osavõtt oli üsna agar, tuldi taas koolimajja, kus kogu aeg oli üleval õpilastööde näitus, ning tehti Kalev Põldsaare käe all läbi ajaloo *näidistund* koos eksamiga (aine valisid vilistlased ise).

Aktusekõned polnud pikad, aga ometi küttis enneolematu rahvahulk rahvamaja saali kuumaks – ka vaimseks. Kalev Põldsaare järel kõneles kokkutulnuile kenasti õpetaja Helju Pärnamaa, tervitusi ja meenutusi tõi saarerahvale endistest õpetajatest ainsana **Heldi Oese**, vilistlaste poolt Eesti Lennuameti praegune peainsener **Ardo Oras**, saare vanem Lembit Tammsaar, Viimsi abivallavanem **Andres Talvari**. Kõigil oli kokkutulnuile öelda sooje sõnu ja õpetusigi, kuidas praeguses ajas just saarel edasi elada: et leidsuks rohkem omapoolset algatust, aktiivsemat kaasalöömist igas väiksemaski uues asjas, ükskõik mis eluvaldkonda see ka puudutaks.

Paarikümne laulu ja pillilooga võlusid kuulajaid õpilased ja neile appi tulnud mudilased kooli muusikaõpetaja toel – saare praegune pisiku kultuurielu tuginebki ju vaid nende esinemistel. Mõned üksikud esinejad mujalt (saart külastada lubajaid on muidugi palju rohkem) tulevad ju vaid heast tahtest, sest ülesastumine saare rahvamajas ei too neile kunagi mingisugust tulu, pigem vastupidi. Suvel saab mõne rahvalikuma näidendiga saali siiski täis, sest saarel on rahvast siis mitmekordselt: kui oma vanemate, vanavanemate või sugulaste juurde pisut pikemaks ki külla tullakse. Täissaalile läks ka juubelpäeva näidend, O. Lutsu "Kapsapea" ajakohastatud ja Prangli saarega seotud variant, mille autoriteks ja lavastajateks Kalev ja Anne Põldsaar, abiks Helju Pärnamaa ja teisedki õpetajad. Imeteldavad on Prangli lapsed: küll jõuavad nad – ikka ühed ja samad – sporditreeningutesse, tantsuringi või näidendit õppima, rahvamajja pille proovima ning laulma. Nüüd, pärast kooliaasta lõppugi kestavad treeningud, toimuvad muusikatunnid rahvamajas; mudilased eriti unustaksid sügiseks ju peaaegu kõik õpitu. Ja mida paremat suvist meresliuglemise vahepeal tehagi, kui natukeseks õhtupoole rahvamajja tulla: õpetajad ju olemas.

Viimsi vallavalitsus austas kooli juubelile rohkem kaasa aidanud oma tänukirjaga. Otsustati kindlasti taas kokku tulla kooli 130. aastapäeval, et jällegi tekiks juurde üks ilus tava.